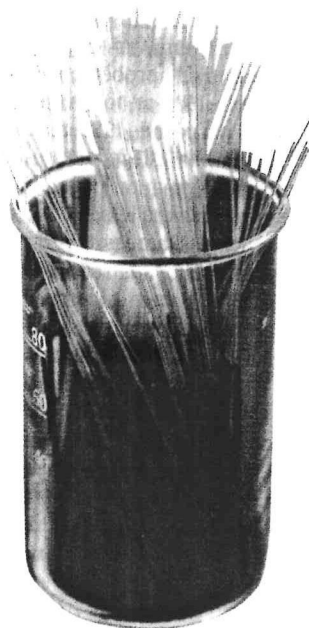

Apstarotie

Līvānu optiskās šķiedras produktu ražotājs *Z-Light* pasaules tirgum piedāvā augstās tehnoloģijas. Amerikā savā nišā tas ir pat monopolists

TAS IR MŪSU pašu inženieru darbs – Daumants Pfafrods norāda uz optiskās šķiedras vilkšanas torni. Tā ir iekārta visā trīsstāvu ēkas augstumā, kurā no kvarca stikla formām kā diegs tiek izvilktā optiskā šķiedra. Tobrīd mēs zinām, ka atrodamies labā uzņēmumā, bet vēl nezinām, cik labā, un fotogrāfs Andrejs, aplūkojot vietējo tehnoloģiju, pajautā, vai tā nerada problēmas ar Eiropas standartiem. «*Z-Light* savā nišā ir vadošais uzņēmums Eiropā,» Pfafrods mūs noliek pie vietas. «Un viens no vadošajiem pasaulē.»

Medicīnas produktu ražotnē tajā brīdī gatavo nierakmeņu skaldišanas instrumentus. «Mums šajā ziņā ir gandrīz monopols – 70% Amerikas tirgus ir mūsu,» Pfafrods ber faktus, kas apdullina cits pēc cita. Nierakmeņu skaldišanas instrumenti izskatās pēc netru, pusotru gariem, paplāniem radiem ar savdabīgiem uzgaļiem ībos galos, un, lai nepaliktu maldīgs triekšstats, ka tie tādi diegi vien ir, ražotnes vadītājs Māris Stafeckis nodedonstrē optiskās šķiedras spēku. Ar

Zemākā alga uzņēmumā ir apkopējai – 400 latu

vienu galu pieslēgts lāzera iekārtai, ar otru šis «diegs» eksperimentam nolikto žileti sadragā caurumos.

Šie augsto tehnoloģiju produkti top mazpilsētā Līvānos, nepilnus 200 km no Rīgas, un demonstrē tādu rentabilitāti, kas ir jebkura uzņēmēja sapnis. Pagājušajā gadā *Z-Light* strādāja ar 4,2 miljonu latu apgrozījumu un nepilna miliona latu peļņu. Teju 100% visi produkti tiek eksportēti uz Rietumu tirgiem. «Mūsu apgrozījumā Latvijas un bijušā Austrumu bloka valstu tirgus ir mazāks par vienu procentu,» lietišķi paskaidro *Z-Light* valdes priekšsēdētājs Daumants Pfafrods. Latvijā pa kādam viņu ražoju-
mam var atrast universitātēs. Kad

KAS IR OPTISKĀ ŠĶIEDRA?

TIEVA, ELASTĪGA
STIKLA VAI CITA
CAURSPĪDĪGA
MATERIĀLA
ŠĶIEDRA GAISMAS
IMPULSU PĀRRAIDEI.
LĀZERS PĀRVEIDO
ELEKTRISKOS
SIGNĀLUS GAISMAS
IMPULSOS UN
NOSŪTA TOS
SANĒMĒJAM,
KURŠ VEIC ŠO
GAISMAS SIGNĀLU
ATPAKĀLPĀRVEIDI
ELEKTRISKAJOS
SIGNĀLOS

prasu, vai Amerikas «bestselleru» – nierakmeņu skaldišanas instrumentu – izmanto arī līvāniešu ārstēšanā, Pfafrods purina ar galvu: «Domāju, ka līdz mūsu slimnīcām tās tehnoloģijas vēl nav atnākušas.» Pat ja atnāktu, var gadīties, nemaz nepamanītu, ka tās tapušas Līvānos, jo *Z-Light* produkcijas noņēmēji pamatā ir lielas ārvalstu firmas un caur tām tā nonāk klinikās.

SĀKUMS IR MILITĀRS

Z-Light veiksmes stāsts izklausās pēc brīnuma, tomēr tā visa varēja nebūt, ja nebūtu sauiņņas tālredzīgu un spītīgu cilvēku, gudrības un sūra darba. Viss varēja beigties kā daudziem citiem padomju laiku rūpniecības flagmaņiem – ar tukšiem fabriku korpusiem un nostalgiju par aizgājušo godību.

Optiskā šķiedra uz Līvāniem atnāca PSRS pēdējā desmitgadē. Pfafrods tikko bija pabeidzis toreizējo Rīgas Politehnisko institūtu un sācis strādāt Līvānu stikla fabrikā par galveno konstruktoru, kad institūta profesors Uldis Sedmalis darījis zināmu, ka «vienai Maskavas organizācijai ir interese atvērt optisko šķiedru ražotni Baltijas valstīs, jo tika uzskatīts, ka šeit ir augstāka ražošanas kultūra».

Z-Light valdes priekšsēdētājs
Daumants Pfafrods (pa labi) un
medicīnas produktu ražotnes vadītājs
Māris Stafeckis, kurš rokās tur
instrumentus nierakmeņu skaldīšanai

Pfaprods ticies ar šiem cilvēkiem, to-reizējā Līvānu stikla fabrikas vadība ideju atbalstījusi, un tā tapis lēmums par optiskās šķiedras ražotnes organizāciju Līvānos. Kā daudzi zinātnes un tehnikas sasniegumi, arī optiskā šķiedra vispirms tika aprobēta militārajā rūpniecībā. Līdz ar to Līvānu stikla fabrikas paspārnē 1983.gadā izveidotā ražotne bija «slēgta rakstura», par kuru nebija nojautas pat daudziem vietējiem iedzīvotājiem.

Šodienas acīm skatoties, ražotnes pirmsākumus Pfaprods sauc par akmeņa laikmetu, tomēr tā strauji attīstījusies, jo «bija iekšā tāds velniņš – pierādīt, ka mēs to varam».

«Biju šokā – tas bija kā mātei bērnu atņemt.» Tomēr bēdīgās beigas bija arī jaunā sākums

Šajā nozarē pamatā darbojušās lielas organizācijas, piemēram, Pēterburgā kvarca stikla institūts aizņēmis veselu kvartālu. «Te pēkšņi Latvijā, ne Rīgā, bet riktīgā «čuhņā» – Līvānos – ņem un sāk nodarboties ar tādu lietu. Daudziem bija pārsteigums, kur mēs tādi radušies. Bet mēs gājām soli pa solītim, attīstījām šo virzienu, sevišķi tā saukto optisko šķiedru kūļu ražošanu. Mēs paši pirmie to sākām, arī vieni no pirmajiem Eiropā.»

Pirmais pārbaudījums optiskās šķiedras ražotnei bija Latvijas neatkarības pirmie gadi, kad stikla fabrikas vadība to vairs nevēlējās un arī noieta tirgus vienā rāvienā bija pazudis. Pfaprods pret ražotnes likvidāciju iebilda, un, pateicoties toreizējai Ivara Godmaņa valdībai, kur «bija daudz fiziķu, kas kaut ko sajēdz no tādām lietām», no stikla fabrikas tika atdalīts atsevišķs optisko šķiedru ražošanas uzņēmums *Anda*. Tomēr pasūtījumu nebija, un no iznikšanas uzņēmumu, kurā vienbrīd palikuši vairs tikai 14 cilvēku, paglābusi jaunrade – jaunu tehnoloģiju izmēģināšana – un pārliecība, ka «tu dari pareizu lietu un agrāk vai vēlāk tas viss spruks valjā».

3 Daumanta Pfaproda ieteikumi biznesa sākējiem

1

Svarīgākā ir ideja.

2

Sirdi jābūt pārliecībai, ka tavš darbs kādam bus vajadzīgs.

3

Ja bus šie faktori, finansējumu atradīsīt.

Otru pārbaudījumu sagādājis Vācijas investors, kas privatizācijas rezultātā kļuva par jaunā uzņēmuma *Anda Optec* kontrolpaketes turētāju. Sākotnēji – 90.gadu otrajā pusē – uzņēmums gan strauji auga, taču pēc kāda laika no vācieša puses sācies diktāts, ko Latvijas partneri uztvēruši kā negodīgas biznesa attiecības. Visa *Anda Optec* produkcija tika pārdota caur citu Vācijas īpašnieka uzņēmumu, un, Pfaproda vārdiem runājot, «parādījās tas, ka mēs visi strādāsim uz vienu kabatu – jūs ražojiet un saņemat pašizmaksu, bet peļņu mēs izvedīsim ārā».

2004.gadā Latvijas līdzīpašnieki šādi strādāt vairs nebija ar mieru, un lielākā daļa dalībnieku un darbinieku no *Anda Optec* aizgājuši prom. «Es biju šokā – tas bija kā mātei bērnu atņemt. Kad esi nesis ideju no pašiem autiņiem, kaut ko sasniedzis, un tad pēkšņi attopies pie gruvešu kaudzes,» atceras Pfaprods.

ŠĶIEDRAS OBSERVATORIJAI

Tomēr bēdīgās beigas bija arī jaunā sākums. Pfaprods atzīst, ka viņš pats tajā laikā vilcējs nav bijis («drīzāk bija depresija»), bet iniciatīvu veidot citu firmu uzņēmusies grupa jaunu cilvēku, starp kuriem viņš min Aldi Vanagu, Māri Stafekci, savus abus dēlus. Jaunajam uzņēmumam *Z-Light* tika noskatīta nogrimušās Līvānu bioloģiskās rūpniecības administrācijas ēka. Bankas tolaik labprāt izsniedza kredītus, un *Z-Light* palaišanai tika dabūta *SEB* bankas kredītlīnija. Vispirms uzņēmēji ātrā tempā uzslēja minēto torni šķiedru vilkšanai – novembrī *Z-Light* tika nodibināts, februārī jau izvilka pirmo optisko šķiedru.

Uzņēmums sāka ar industriālo produktu ražošanu, jo šajā nišā līvānieši jutās stiprāki un varēja tirgū piedāvāt unikālus produktus. *Z-Light* top dažāda spektroskopiskā mēraparatūra, lāzeru un augstas jaudas ultravioletā starojuma pārraidīšanas tehnoloģijas u.c. – uzņēmuma piedāvājuma klāstā ir vīrs tūkstoša izstrādājumu. «Mēs neražojam nevienu produktu noliktavai – katrs izstrādājums tiek ražots konkrētam klientam pēc viņa specifikācijas. Atšķirībā no daudzām citām kompānijām mēs savam klientam piedāvājam arī inženiera pakalpojumus. Klients var uzskicēt un uz papīra uzrakstīt ideju, ko viņam vajag, un mūsu inženieri viņam izveidos tehnisko piedāvājumu.»

Pašlaik kopā ar kādu ASV kompāniju tiek izstrādāta jauna tehnoloģija trombu ārstēšanai. «Ja tas projekts

Ar vienu galu lāzera
lekārtai pieslēgtais
nierakmeņu skaldīšanas
optiskais «dlegs»
eksperimentam nolikto
žileti sadragā caurumos

aiziet, tas ļaus dubultot ražošanas apjomus,» saka Pfafrods. Patlaban lielāko daļu apgrozījuma (ap 60%) veido medicīnas produkti, un arī tiem Līvānos faktiski ir sena vēsture – jau padomju laikos ražoti instrumenti sirds ķirurģijai. «PSRS pirmās sirds pārstādīšanas operācijas veica dakteris Kalpakovs. Vēl tagad atceros, kā sēdējām un pēc viņa skicēm taisījām [instrumentus],» saka Pfafrods.

Taču par sava mūža sarežģītāko izstrādājumu Pfafrods dēvē optisko šķiedru kūli, kas iemontēts līdz šim lielākajā spektrometrā Eiropas dienvidu observatorijā, kura gan fiziski atrodas Čīlē. «Tas uzņem spektrogrammas no 6400 punktiem. Pašlaik jau tā ar aci neskatās Visumā – tiek analizēti dati.»

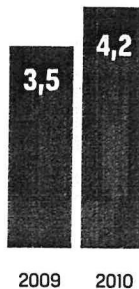
IZPLATA RIETUMNIEKI

Nelāgā pieredze ar *Anda Optec* vācu īpašnieku izdzēsa līvāniešu naivumu attiecībā ar Rietumu uzņēmējiem, taču ne sadarbību. *Z-Light*

produkcijas izplatīšanai ārvalstīs ir izveidoti meitasuzņēmumi – *Light Guide Optics Germany* un *Light Guide Optics US* –, kuros strādā profesionāli šo valstu pārdevēji. «Tu – latviešu puika – vari uztaisīt labas kvalitātes produktu, bet tev jāpiedāvā šis produkts attīstīto valstu *high-tech* kompānijām. Priekšstats par Austrumeiropu, jo sevišķi bijušajām PSRS valstīm, ir tāds, ka izejvielas tās ir spējīgas piedāvāt, bet augstas kvalitātes produktu – nav,» rietumnieku piesaisti pārdošanai pamato Pfafrods. Šie cilvēki ir arī *Z-Light* līdzīpašnieki, tikai šoreiz kontroli pār uzņēmumu Latvijas puses līdzīpašnieki tur savās rokās.

Ar rietumnieku pārdošanas prasēm un pašu spēju saražot kvalitatīvu produktu *Z-Light* ir izdevies atsevišķu medicīnas produktu nišā ASV izkonkurēt pat japāņu milzeņa *Fuji* Amerikas meitasuzņēmumu. ASV pašlaik ir lielākais *Z-Light* noieta tirgus, tā produktus pārdod arī Rietumeiropā, Dienvidaustrumāzijā, Austrālijā.

Z-LIGHT APGROZĪJUMS, MILJONI LATU

Z-LIGHT PEĻŅA, MILJONI LATU

Z-Light šefa teiktāis liek secināt, ka viņam ir svarīgi ne tikai pelnīt, bet arī – kādā veidā un ar ko pelnīt, ko viņš pats dēvē par «morāli ideālistiskiem mērķiem». «Patikami, ka mums ir izdevies. Tas pierāda, ka arī mūsu valstī ir kaut kas iespējams un ka augstās tehnoloģijas varbūt ir tieši tas virziens, kurā iet. Mums cita resursa nav, kā tikai attīstīt savu prātu un ar to, ko izdarīt,» spriež Pfafrods.

Pašreizējai zinātnes situācijai Pfafrods velta kritiskus vārdus («galīgi nolaista uz grunti»), arī valsts atbalsts augstas pievienotās vērtības produktu ražošanai vairāk izskan no tribinēm, nekā ir pieejams reālajā dzīvē.

Z-Light par sevi gan nesūdzas. Tik specifiskus speciālistus, kādi nepieciešami optiskās šķiedras produktu ražošanai, Latvijas augstskolas nesaņegatavo, tāpēc *Z-Light* pats māca LU «fizmatu» un RTU beidzējus. Uzņēmums gan ir izjutis citu problēmu, kas izriet no tā atrašanās vietas, – jaunus, spējīgus cilvēkus no Rīgas uz mazpilsētu grūti atvilināt, lai arī atalgojums *Z-Light* «ir vidēji lielāks nekā Rīgā un Ventspilī». Atrašanās vietu Pfafrods gan neuzskata ne par būtisku uzņēmuma trūkumu, ne priekšrocību – Rīgai ar tās vilinājumu buketi būtu citi minūši. («Rīgā treknajos gados bija liels atalgojums bez lielas piepūles – šeit tomēr drusku jāpiepūlas un smadzenes jākustina, lai būtu rezultāts.») Turklāt visu savās vietās salikusi slavenā krīze, kas piespiedusi atgriezties daudzus jaunus cilvēkus gan no Rīgas, gan Īrijas un Anglijas. Jaunās tehnoloģijas arī ļauj nodarbināt cilvēkus no attāluma – šādā veidā Līvāniem ir piesaistīts viens no labākajiem Latvijas programmētājiem.

«Nekad neesam ekspluatējuši darbiniekus, nekad neviens nav bijis uz minimālajām algām.» Pfafrods piemēram min, ka zemākā alga uzņēmumā ir apkopējai – 400 latu, par visiem darbiniekiem tiek veiktas iemaksas privātajos pensiju fondos.

Z-Light nesagaidīsi sūdzamies arī par valsts ekonomikas politiku. «Mums ir vienkārši strādāt, mēs absolūti neesam atkarīgi ne no vienas valsts institūcijas. Nu, ja izdomās 100% nodokli, tad [būsim atkarīgi]. Saka – nodokļi Latvijā tādi un šādi. Es domāju, ka mums nodokļi salīdzinoši nav nemaz tik milzīgi. Vācijā tie ir lielāki. Vienīgi gribas, lai nodokļu politika būtu konservatīvāka un nemainītos ik pēc īsa brīža. Bet strādāt ir iespējams.» *Z-Light*, šķiet, dzīvo pāri Latvijas caurmēra biznesa sentimentam. ●